

Prezentace nové koncepce ÚSTR

Mgr. Pavla Foglová

Životopis Mgr. Pavly Foglové

Datum narození: 18. 8. 1964

Národnost: česká

VZDĚLÁNÍ

1990 – 95: **Filozofická fakulta UK Praha –
magisterské studium:** obor bohemistika,
polonistika (státní závěrečné zkoušky)

1982 – 85: **Přírodovědecká fakulta UP
v Olomouci:** obor matematická analýza,
přibližné a numerické metody

1978 – 82: **Střední ekonomická škola
v Ostravě**

Průběh vzdělání a praxe do r. 1989

1982: maturita na Střední ekonomické škole v Ostravě

1982–85: **Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci:** obor matematická analýza, přibližné a numerické metody.

Prispívala do samizdatového časopisu *Ječmínek* (1983-1987).

Hrála v olomouckém nezávislém divadle Bernardýn.

Pak pracovala jako domovník, operátor u PC, ekonom na školním statku.

- **Z historie olomouckého samizdatu: časopis *Ječmínek***
- **LITERÁRNÍ VĚDA**
- Z české samizdatové produkce zajímaly literární vědce doposud nejvíce pražské edice. Moravský samizdat,[1] pod nějž spadá i olomoucký, není tolik prozkoumán...
- „V říjnu roku 1981,“ píše jeden z nich, „se skupina olomouckých přátel (z počátku to byli Pavel Opelík, Tomáš Tichák, Ladislav Šenkyřík, Oldřich Fogl a Václav Burian) rozhodla vydávat samizdatový časopis psaný na stroji nazvaný *Ječmínek*, který měl být věnován literatuře a literární publicistice. Měsíční periodicitu skončila po čtyřech výtiscích. Do roku 1987 vyšlo osmnáct čísel, vždy v nákladu deseti dvaceti exemplářů. (...) Z počátečního názvu a kontinuity v číslování sešlo nejen kvůli bezpečnosti, přestože od ledna 1983 (čili od čísla 7) byla většina textů publikována pod pravým jménem či čitelným pseudonymem, zatímco do té doby byly používány pseudonymy nedešifrovatelné.“[5]
- Rozhodnutí autorů vydávat časopis nebylo čistě náhodné. Lidé, kteří tvořili redakci a okruh spolupracovníků, se znali již dříve, někteří z nich se již dlouhá léta předtím snažili provozovat nezávislé divadlo, které se jmenovalo Bernardýn,[12] což ostatně způsobovalo četné problémy s StB.
- Kdo tedy byli lidé, kteří redigovali a utvářeli *Ječmínka*, kdo byli jeho spolupracovníci?
- **Pavel Opelík**, jak tvrdí Burian, který ho znal ještě ze základní školy, „byl pravděpodobně nejschopnějším ze všech, šlo o člověka s hudebním i literárním talentem.“[16] Studoval zároveň matematiku, a to nejenom ze zájmu, ale také proto, že byla dostupná ve srovnání s humanitními obory, které okupovali kolaboranti a na které se nedařilo lidem z nezávislých kruhů dostat ani přes čistý kádrový profil rodičů (dětí rodičů, kteří byli po roce 1968 vyloučeni z KSC, neměly šanci). Opelík krátce po vzniku *Ječmínka* spáchal sebevraždu. „Nechci utvářet nepravdivou legendu,“ konstatuje Burian, „podle mě však jeho smrt neměla nic společného s činností české StB. Mohlo to mít jistou spojitost s tlakem bezútesné doby. Dodnes si to neumím vysvětlit.“[17]
- **Pavla Foglová** (rozená Pužová, 1964) studovala také matematiku, studia však nedokončila. Po sametové revoluci absolvovala polonistiku. V *Ječmínkově* publikovala překlady z polštiny a také vlastní poezii. Po převratu vyšel její překlad knih **Hanny Krallové** *Zdqzyć przed panem Bogiem* (2000, *Stihnout to před Pánem Bohem*) a *Taniec na cudzym weselu* (2001, *Tanec na cizí veselce*) a také povídková kniha **Sławomira Mrożka**....
- Zdroj: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/20413/z-historie-olomouckeho-samizdatu-casopis-jecminek>

Průběh vzdělání po r. 1989

1990 – 95: **Filozofická
fakulta UP Olomouc/UK
Praha** (státní závěrečné
zkoušky)

Nejprve:

anglistika – polonistika, pak
bohemistika – polonistika.

Během studií pracovala
ve Slovanském ústavu AV
ČR.

Založila a vedla Nadaci
Staroslověnského slovníku
(1993-1997) – vydány
poslední svazky 47-52
tohoto rozsáhlého díla.

Magisterské studium absolvovala v r. 1995

Praxe II – vládní rada a ředitelka Českého centra kultury ve Varšavě

Součástí činnosti Českého centra byla řada aktivit s historickou tematikou.

Výstava reportážních snímků známých českých fotografů z let 1969-1989, Varšava 2009

Výstava „Odkaz s lidskou tváří“ o historii Polsko-česko-slovenské Solidarity; 2009-2012 (Varšava, Katowice, Opole, Poznaň, Vratislav, Lodž...)

Putovní vzdělávací výstavy – spolupráce s IPN a PANT

Varšava, 2011 a 2012: Putovní vzdělávací výstava sdružení PANT: „Spolu/proti sobě? Rok 1968 v Československu a Polsku“ (přes 10 instalací)

Prezentována byla také ve vzdělávacím centru IPN, se kterým jsme úzce spolupracovali, a na gymnáziích po celém Polsku

ČC se také podílelo na organizaci vědeckých mezinárodních konferencí

Varšava, 2010:
Konference o Katyni – spolu s IPN

Varšava, 2011: Konference „Ženy v opozici“
– český delegát Tomáš Bursík – spolu s IPN

Spolupracovali jsme s významnými médii

Gorzów, 2011: Výstava ÚSTR a konference o činnosti Rádia Svobodná Evropa

Varšava, 2009: Diskuzní klub s Václavem Havlem – spolupráce s deníkem Gazeta Wyborcza

Zúčastnili jsme se významných historických akcí

Dębica, 2009: Oslava výročí sebeupálení Ryszarda Siwce

Varšava, 2011: Prezentace výpravného alba historika Petra Blažka o Ryszardu Siwcovi

Organizovali jsme desítky přednášek o české historii pro širokou veřejnost

Varšava, 2011: Historická přednáška o letech 1918-1945 u nás a v Polsku (součást rozsáhlého několikaletého cyklu vzdělávacích přednášek v Českém centru)

Varšava, 2011: Diskuze s čestným hostem - předsedou polského Senátu Bogdanem Borusewiczem po přednášce „Nezhojené rány roku 1968“

Propagovali jsme publikace zabývající se tematikou dějin 20. století

Varšava, 2010: Prezentace knihy o historii Polsko-česko-slovenské Solidaritě (Petr Blažek a redaktor deníku Rzeczpospolita Piotr Semka)

Varšava, 2011: Prezentace knihy historika Jiřího Friedla „Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za 2. světové války“

Shrnutí: Z téměř 8 stovek akcí, pořádaných nebo spoluorganizovaných Českým centrem ve Varšavě v letech 2008-20012 pod mým vedením, byla velká část věnována historické tematice, což ocenili i významní čeští představitelé

Varšava, 2009:
Diskuse s Václavem Havlem

Vratislav, 2010:

Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg přijal pozvání na konferenci o česko-polských vztazích

Reference

Slovanský ústav AV ČR, v.v.i.

Valentinská 91/1, 110 00 Praha 1
IČ 68378017
Tel.: + 420 224 800 251
FAX: + 420 224 800 252
e-mail: sl@slu.cas.cz

Reference

Mgr. Pavla Foglová založila v roce 1993 Nadaci staroslověnského slovníku, kterou řídila až do roku 1997, kdy byl splněn její úkol. Podařilo se jí shromáždit dostatek sponzorských finančních příspěvků na vydání posledních 6 sešitů 4. dílu jedné z nejvýznamnějších publikací Slovanského ústavu AV ČR: Slovníku jazyka staroslověnského – Lexicon linguae palaeoslovenicae.

Díky její práci, kontaktům a organizačním schopnostem mohlo být dokončeno dílo, na které čekali odborníci i studenti slavistik na celém světě.

V Praze dne 5. 4. 2008

Zoe Hauptová

doc. PhDr. Zoe Hauptová, Csc.

Oddělení paleoslovenistiky a byzantologie
Slovanského ústavu Akademie věd ČR, v.v.i.

Slovanský ústav AV ČR, v.v.i.

Valentinská 91/1
110 00 Praha 1
IČ 68378017

Velvyslanectví České republiky

Jan Sechter
velvyslanec

Ve Varšavě dne 27. března 2013

Č.j. 805/2013-Var.

Reference

Paní Pavla Foglová pracovala v letech 2008-2012 ve funkci ředitelky Českého centra ve Varšavě. V Polsku se v rámci této činnosti věnovala také spolupráci a podpoře akcí, které v česko-polském kontextu významně oživily pohled na společný osud obou národů v totalitních režimech minulého století. České centrum pod vedením Pavly Foglové připravilo řadu akcí, např. samostatných výstav o historii Česko-slovensko-polské Solidarity, o osudu Ryszarda Siwiece, „La belle epoque socialismu“ (s kulturními instituty zastoupenými ve Varšavě, o československých obětech Katyňského zločinu (s Kongresem Poláků v ČR), „Spolu/proti sobě. 1968/1989“ (s občanským sdružením PANT). Intenzivní a individuálním zájmem podepřenou byla její spolupráce s polským Institutem národní paměti a s dalšími polskými institucemi, které pečují o dědictví a paměť 20. století. Ve funkci ředitelky Českého centra, která je spojena s diplomatickou hodností vládní rada zastupitelského úřadu ČR v Polské republice, pracovala Pavla Foglová na řadě úkolů a témat projednávaných mezi institucemi obou států a byla v tématu péče o dědictví minulosti velkým přínosem i pro pedagogickou a propagační stránku. Zvládla ve středoevropském měřítku propojit řadu existujících grantových projektů a sama iniciovala finanční podporu některých projektů z nevládních finančních zdrojů. V tématech společného zájmu spolupracovala také s partnerskými institucemi ze Slovenské republiky a z Německa.

Vyjadřuji tímto přesvědčení, že paní Pavla Foglová může být velkým přínosem pro instituce v České republice, které se zabývají pamětí a dějiny totalitních režimů.

Velvyslanectví České republiky v Polské republice
ul. Koszykowa 18, 00-555 Warszawa

tel.: +48 22 525 18 52, fax: +48 22 525 18 98, e-mail: warsaw@embassy.mzv.cz
www.republikaczeska.pl www.mzv.cz/warsaw

Publikované překlady

Knižní vydání:

Hanna Krallová: Důkazy pro... (Misgurnus, 2011)

Hanna Krallová: Stihnout to před Pánem Bohem (Lidové noviny, 1999)

Adam Michnik: Sokratův stín (Kalligram - Doplněk, 1998)

Ślawomir Mrozek: Ten, který padá (Aurora, 1997)

Hanna Krallová: Tanec na cizí veselce (Lidové noviny, 1997)

Redakce a edice:

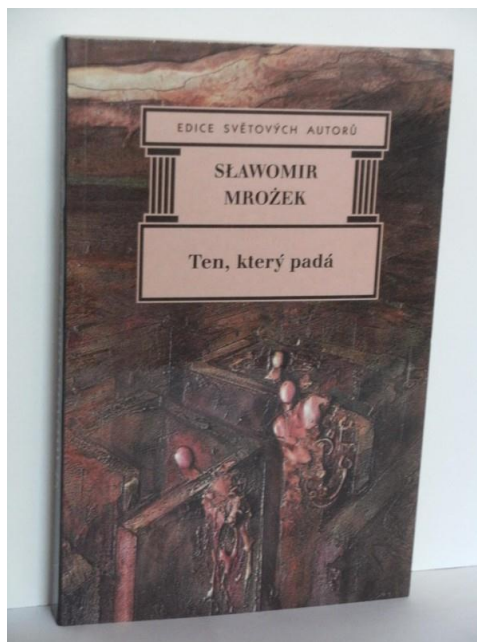
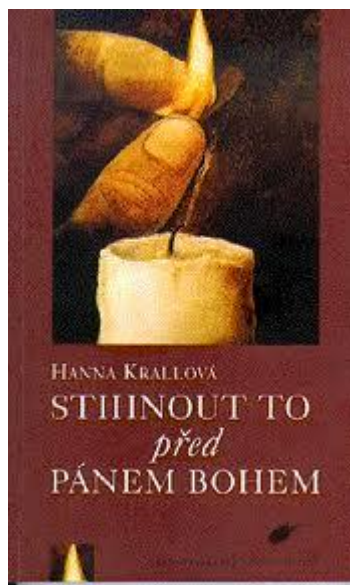
Alena Horáková-Fonová: Utajené vzpomínky na Vladimíra Menšíka (Press Praha, 1999)

Časopisecká spolupráce:

Světová literatura, Literární noviny...

Přednášková činnost:

Varšavská univerzita; SGH Varšava - katedra sociologie; Vysoká škola společenské psychologie (WSPS) Varšava - katedra žurnalistiky; varšavská gymnázia

Koncepce ÚSTR 2013

- ÚSTR je jednoznačně na prvním místě vědeckou institucí (za kterou jej považuje i Zákon č. 262/2011 Sb. O účastnících odboje a odporu proti komunismu) s některými správními úkoly a povinnostmi stanovenými zákony a zákonem, jenž jej zřídil. Těmi jsou:
 - - úkoly vyplývající z funkce správce rozpočtové kapitoly;
 - - rozpočtování, financování a přímé řízení významného archivu ABS (ABS je ze zákona správním orgánem jako jiné archivy);
 - - digitalizace materiálů (nikoliv archiválií, ty má ze zákona povinnost digitalizovat ABS);
 - - úkoly na úseku realizace zákona 262/2011 Sb. O účastnících odboje a odporu proti komunismu (O třetím odboji) – vypracovává odborná stanoviska;
 - - úkoly vyplývající z instančního postavení vůči ABS, týkající se zákona 106/1999 Sb. O svobodném přístupu k informacím;
 - - má být také konzultačním místem pro výklad a naplňování zákona 181/2007 Sb. vůči jiným orgánům státní správy.
- Hlavními cíli Ústavu, jak je definuje zákon 181/2007, je především zkoumání a nestranné hodnocení doby nesvobody a období komunistické totalitní moci, **tedy činnost vědecká.**

ABS - důležitou součástí ÚSTR

Zlepšení spolupráce ÚSTR – ABS

- Má-li ÚSTR předkládat **kvalitní výstupy** o tématech soudobé historie, musí rozvíjet co nejefektivnější spolupráci s Archivem jakožto správcem archivních fondů bývalých bezpečnostních složek totalitních režimů. Ten by měl mít prostor kromě své správní funkce plnit také funkci vědeckou (vydávat rešerše, edice dokumentů jako samostatné projekty Archivu; využít odborného potenciálu pracovníků Archivu). Především by ale měl provádět odbornou a systematickou digitalizaci a zpřístupňovat archiválie veřejnosti.

Začlenění na seznam VVI

- ÚSTR i ABS by se měly dostat na seznam vědeckých institucí (VVI) příp. do databáze SCOPUS, Ústavem vydávaná periodika pak na seznam recenzovaných nebo impaktovaných odborných periodik (kromě Securitas Imperii by se to mělo týkat i Sborníku archivních prací).
- **Hlavními důvody tohoto zařazení jsou:**
- 1) **Zvýšení prestiže** vědeckých výstupů z ÚSTR a ABS i jejich garantů či autorů (články v recenzovaných periodicích jsou hodnoceny pro účely zvyšování odbornosti pracovníků obou institucí a jejich kvalifikace).
- 2) Možnost **dosáhnout na další zdroje** financování výzkumných projektů – možnost financování části činnosti ÚSTR a ABS z prostředků veřejné podpory dle zákona o VVI.

Restrukturalizace projektů

- **Důkladná analýza a revize** stávajících probíhajících projektů – nosná, rozpracovaná témata ponechat a implementovat do nového Plánu činnosti, nová zavést.
- **Nová koncepce** dle jednotlivých „velkých“ témat bude realizována:
 - - dle proporčnosti jednotlivých období;
 - - po doplnění tzv. „bílých míst“ (témata, o nichž se za 5 let existence Ústavu vůbec nehovořilo (např. genderová témata, záměrné ničení spolkového života po r. 1948 apod.) a
 - - po interní diskusi odborných pracovníků ÚSTR (workshop témat a jejich realizátorů) a po doplnění o návrhy témat z Vědecké rady ÚSTR. Tento plán vědecké práce bude následně projednán Radou ÚSTR.
- **Délka jednotlivých projektů:** krátké (do 1 roku), středně (do 2 let) a dlouhodobé reprezentativní projekty (do 3 let, ve výjimečných případech velkých syntetických pracích může být délka prodloužena).
- **Pyramidový systém:** Jednotlivé krátké projekty a jejich výstupy se budou logicky skládat do větších celků, a ty pak pyramidově do komplexnějších témat.

Jeho výhodou je, že jednotlivé kratší práce jsou pak využitelné ke komparativnímu zkoumání (např. témata „Fungování justice v době nacismu“, „Fungování justice v letech 1948-1952“, „Fungování justice 1953 – 1968“, „Fungování justice 1970-1989“ – komparativní přístup k oběma totalitám).
- **Lepších výsledků lze dosáhnout:**
 - - užším propojením jednotlivých oddělení v rámci Ústavu;
 - - dodržováním akademických standardů a plurality vědeckých přístupů;
 - - průběžnou oponenturou a recenzováním výstupů členy Vědecké rady;
 - - přizváním k intenzivnější spolupráci dalších institucí: NA, Libri Prohibiti, ÚSD, univerzit, Nejvyšší správní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší státní zastupitelství;
 - - aktivnější mezinárodní spoluprací (nabízí se v první řadě IPN).

Cíle a akcenty kladené na jednotlivé projekty

AKCENTY

- Komparace témat a období
- Komplexnost
- Bílá místa
- Interdisciplinarita
- Interinstitucionální spolupráce
- Dodržování akademických standardů a plurality vědeckých přístupů

CÍLE

- U vybraných témat (např. zpracování syntézy dějin protinacistického odboje či justice 1938-89) bude mít ÚSTR moderační a profilační roli mezi ostatními odbornými institucemi v ČR a bude zdůrazňovat celospolečenský – nikoliv úzce odborný – význam jednotlivých výzkumných záměrů.
- Spolupráce by byla založena nejen na kooperaci s partnerskými institucemi v zahraničí či domácími vědecko-výzkumnými pracovišti, ale také s univerzitami, a sice jak v oblasti výzkumu formou konkrétních společných badatelských projektů či pořádání konferencí, tak na bázi výuky na vysokých školách, prezentací aktuálního výzkumu a poskytování konzultací studentům, kteří se zabývají tématy spojenými s obdobím soudobých českých dějin.
- Na zvážení je také forma podpory diplomových a dizertačních prací na témata vybraná z našeho plánu činnosti (motivace univerzitního prostředí na spolupráci s ÚSTR).

Výzkumná činnost ÚSTR

I. Oddělení zkoumání doby nesvobody (1938 – 1945)

- ÚSTR je v současnosti jediné pracoviště, soustřeďující svoji pozornost na komplexní zkoumání dějin české společnosti v letech nacistické okupace.
- Jeho úkolem tedy bude koordinovat syntetizující práce o tomto období.
- Vzhledem k situaci, kdy nedávno zaniklo oddělení zabývající se dějinami druhé světové války v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, lze konstatovat, že v tuto chvíli neexistuje v ČR odborné pracoviště, které by soustředilo svoji pozornost na studium dějin české společnosti v letech nacistické okupace v co nejširším a nejucelenějším měřítku.
- Specifickými a úzce se profilujícími pracovišti nadále zůstávají Vojenský historický ústav, Židovské muzeum či Památník Terezín, s nimiž může ÚSTR spolupracovat.
- Nejen s ohledem na tuto skutečnost by mělo být ambicí ÚSTR **udávat směr výzkumu** výše uvedené tematiky, zaplňovat „bílá“ místa a ve spolupráci s dalšími institucemi a odborníky na léta nacistické okupace iniciovat a koordinovat přípravu a sepsání stěžejních syntetizujících prací.

1.1 Dějiny protinacistického odboje

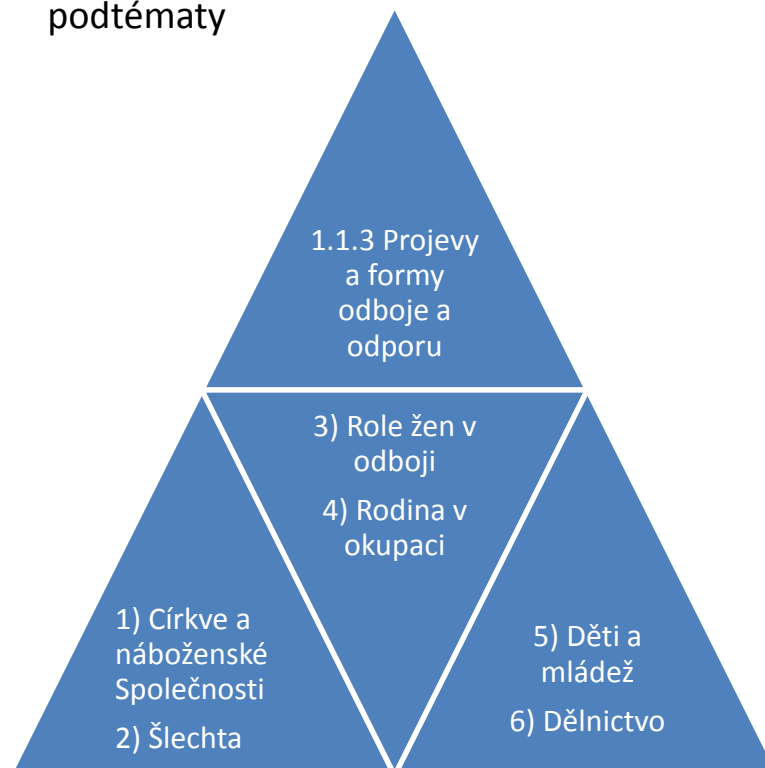
- Dosud chybí ucelené zpracování této problematiky u nás (v minulosti bylo již několik nezdařených pokusů).
- V mezinárodním měřítku jsme jednou z mála zemí v Evropě, která byla okupována nacisty a dosud postrádá syntézu pojednávající o vlastní protinacistické rezistenci.
- Tuto situaci je třeba napravit. Proto by se jednalo o jedno z ústředních, profilových témat výzkumné činnosti ÚSTR, které by získalo celospolečenský rozměr a význam.
- Tým historiků z oddělení pro období druhé světové války by soustředil svoji aktivitu k sepsání tohoto stěžejního díla, na které česká, nejen odborná veřejnost stále čeká.
- Projekt bude veden na základě intenzivní spolupráce jak s dalšími institucemi soustavně se zabývajícími epochou druhé světové války (např. Vojenský historický ústav), tak regionálními badateli. Vznikne tak mnohem širší prostor pro vytvoření diskusní platformy o dané problematice, kterou bude ÚSTR aktivně podporovat formou pořádání pravidelných pracovních workshopů, seminářů pro veřejnost apod.

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – I

- **1.1 Dějiny protinacistického odboje**
- **1.1.1 Obraz odbojáře** (interdisciplinární analýza na historicko-psychologicko-sociologické bázi s cílem odpovědět na otázky: Kdo to byl český odbojář? a Kdo to byl český kolaborant?)
- **1.1.2 Analýza a srovnání předpokladů, možností a konkrétních odbojových aktivit s ohledem na regionální specifika** (více využít spolupráce s regionálními badateli)
- **1.1.3 Projevy a formy odboje a odporu proti nacistické okupaci na příkladech různých sociálních vrstev a skupin obyvatelstva**
 - církve a náboženské společnosti
 - šlechta
 - role žen v odboji
 - rodina v okupaci
 - děti a mládež
 - dělnictvo aj.
- **1.1.4 Obraz českého odboje v hlášeníích nacistických bezpečnostních složek, zprávách a projevech německých i českých kolaborujících představitelů protektorátu** (kolektivní monografie; česko-německá edice)
- **1.1.5 Reflexe protinacistického odboje v dosavadní české i zahraniční historiografii** (rešerše jako základna)

Příklad pyramidového systému práce

- Hlavní téma 1.1.3: „Projevy a formy odboje a odporu proti nacistické okupaci“ se svými podtématy

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – II

- **1.2 Perzekuce českého obyvatelstva v letech nacistické okupace**
- **1.2.1. Dokumentace popravených Čechoslováků za druhé světové války v Berlíně-Plötzensee**
- (Jde o obnovení nedokončeného projektu.)
- - **1. fáze:** Je třeba vytvořit soupis československých občanů popravených v letech druhé světové války v berlínské věznici Plötzensee, kde bylo v rozmezí let 1933–1945 popraveno téměř 3000 osob (z nichž téměř 700 pocházelo z bývalého Československa – po Němcích hned druhý nejvyšší počet). Ve spolupráci s německou stranou bude sestavena digitální databáze popravených Čechoslováků v Plötzensee a vytvořeny medailony pro webovou prezentaci.
- **2. fáze:** Bude sestaven biografický slovník a vznikne podrobnější analýza rozsudků nad československými občany stanuvšími před berlínským Lidovým soudním dvorem. To umožní např. analyzovat sociální původ odsouzených, důvody jejich zatčení, přesněji charakterizovat odbojové aktivity, za které byli perzekuováni apod. Tak **původně dokumentační záměr** získá rozměr výzkumný a jeho výsledky budou využitelné i pro další projekty, především pro dějiny protinacistického odboje či fungování protektorátní a říšské justice.
- **1.2.2 Analýza fungování protektorátní a říšské justice**
- Při zkoumání systému soudnictví, personálního obsazení, kategorizace politických trestných činů apod. bude použit interdisciplinární historicko-právní přístup s následnou komparací, resp. využitím materiálů a výstupů ve shrnující práci o justici v letech 1938–1989.
- **1.2.3 Dopady nacistické okupace na spolkový a občanský život**
- **Tyto výstupy budou komparativně propojeny** s obdobným projektem pro období 1945/48–1989).

Cíl projektu:

- Na základě **primárního výzkumu** a systematické dokumentace bude možno co nejpřesněji vyčíslit počet obětí z řad českého protektorátního obyvatelstva (popravených či zahynuvších ve věznicích a koncentračních táborech) v době nacistické okupace. Dosud toto číslo není přesně známé (na rozdíl od obětí židovského původu), proto se pracuje jen s různými odhady (60-70 tisíc).
- Projekt se nebude omezovat na „pouhou“ dokumentaci a soupis obětí – pozornost bude věnována rovněž analýze fungování protektorátní a říšské justice, problematice vězeňství či zásadním a negativním dopadům nacistických represí na občanský a spolkový život.

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – III

- **1.3 Nacistický bezpečnostní a represivní aparát na území protektorátu (1939–1945)**
- Příklady dílčích tematických rámců pro krátkodobé a střednědobé výstupy formou článků, studií a monografií:
- **1.3.1 Struktura, personální obsazení a fungování nacistického bezpečnostního aparátu na území tehdejšího protektorátu**
- **1.3.2 Studie k osobnostním profilům představitelů bezpečnostního a represivního aparátu**
(na historicko-psychologicko-sociologickém základě)
- **1.3.3 Podoby a formy represí**
- Toto téma bude zpracováno ve srovnání s jinými okupovanými zeměmi a též s metodami později používanými komunistickými bezpečnostními a represivními složkami.
- **1.3.4 Obraz české společnosti a jejích vrstev prostřednictvím hlášení nacistických bezpečnostních složek**
- Zkoumány budou především denní a měsíční hlášení bezpečnostní služby SD, resp. pražského řídicího úseku bezpečnostní služby říšského vůdce SS, které jsou přístupny v digitalizované podobě.

Cíl projektu:

- Cílem projektu je zmapovat fungování nacistického bezpečnostního a represivního aparátu, jeho strukturu, personální složení a formy a podoby represí vůči protektorátnímu obyvatelstvu.

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – IV

- **1.4 Nacistická propaganda v časech protektorátu (1939–1945)**

- Příklady dílčích tematických rámců pro krátkodobé či střednědobé výstupy formou článků, studií a monografií:

- **1.4.1 Protektorátní film jako nástroj propagandy**

- **1.4.2 Protektorátní tisk jako nástroj propagandy**

- **1.4.3 Protektorátní rozhlas jako nástroj propagandy**

- **1.4.4 Tvůrci a aktéři nacistické propagandy na území protektorátu**

- **1.4.5 Studie o dopadech nacistické propagandy na vybrané skupiny obyvatelstva**

- Výzkum se bude týkat různých typů protektorátní rodiny – odbojářů, vězňů, kolaborantů, „neangažujících se“ obyvatel apod. Porovnávány budou odlišnosti ve vnímání propagandy mezi muži a ženami, dále např. mezi dětmi a mládeží, dělníky, inteligencí, sedláky, věřícími apod. Práce vzniknou na komparativním principu s využitím historických, sociologických a psychologických metod.

Cíl projektu:

- Cílem projektu je přinést souhrnný obraz fungování nacistické propagandy v období protektorátu, rozbor jejích forem a podob, profily jejích hlavních aktérů a tvůrců z řad okupantů i kolaborantů a současně se pokusit analyzovat její účinky a dopady na obyvatelstvo.
- Pozornost bude zaměřena na analýzu klíčových nástrojů protektorátní propagandy – tisku, filmu a rozhlasu.

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – V

- **1.5 Čtení dokumentů provenience nacistických bezpečnostních složek a dalších institucí z doby protektorátu**
- Tři základní problémové okruhy:
- **1) Vznik**
- **2) Otázka jejich „spolehlivosti“**
- **3) Výpovědní hodnota příslušných pramenů** a hledání jejich dalšího uplatnění v rámci historického výzkumu (sociální dějiny, dějiny mentalit, dějiny každodennosti atd.)

Cíl projektu:

- Jde o metodologický projekt, zaměřený na specifika pramenů vzniklých z činnosti nacistických bezpečnostních složek působících na území protektorátu, popř. úřadů a bezpečnostních orgánů bezprostředně po okupaci (výpovědi zatčených nacistů apod.).
- Vznikla by tak ve spolupráci historiků s archiváři publikace obsahující metodologickou studii a na ni navazující „čítanku“ či edici vybraných pramenů.
- Velký prostor je zde pro aktivní spolupráci ÚSTR s ABS a edukační roli ÚSTR – čítanka textů, jejich interpretace, spolupráce s univerzitami – kvalitní metodologie.

1) Česká společnost v době nacistické okupace (1938/39–1945) – VI

- **1.6 Dílčí projekty zaměřené na dosud méně prozkoumané sociální skupiny či vrstvy v daném období, tzv. bílá místa**

Samostatná témata:

- **1.6.1 Církev a náboženské společnosti**
- **1.6.2 Šlechta**
- **1.6.3 Děti a mládež**
- **1.6.4 Gender – role a postavení žen a rodiny v letech nacistické okupace**
- **1.6.5 Dělnické profese**
- **1.6.6 Rolnický stav**
- **1.6.7 Menšiny**
- **1.6.8 Romská problematika**

Cíl projektu:

- Výzkum bude probíhat jednak jako součást výše popsaných širších tematických celků, jednak bude cílen tak, aby přinesl i samostatné monografické práce pojednávající o vybraných segmentech společnosti v letech nacistické okupace, případně v komparaci s obdobím komunistické vlády.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – I.

2.1 Výzkum fungování jednotlivých složek společnosti a rozbor dopadů komunistického režimu na jejich vývoj, proměny a osudy vybraných představitelů

Příklady dílčích tematických rámců pro krátkodobé a střednědobé výstupy formou článků, studií a monografií:

- **2.1.1 Řízený zánik spolkového života**
- (Sokol, Skaut, různé Besedy apod.)
- **2.1.2 Proměna postavení žen a rodiny ve společnosti**
- **2.1.3 Dvojitý postoj církve**
- **2.1.4 Šlechta**
- **2.1.5 Kulaci a kolektivizace, osudy rolnického stavu**
- **2.1.6 Underground**
- **2.1.7 Vývoj dělnické vrstvy či „třídy“**
- **2.1.8 Živnostenský stav**
- **2.1.9 Problematika „bývalých lidí“ - osob nepřátelských režimu (věřící, buržoazie, šlechta, kulaci apod.)**
- **2.1.10 Národní fronta jako nástroj ovládnutí společnosti (SSM, Svaz československo-sovětského přátelství, Československý svaz žen, ROH a další)**
- **2.1.11 Zkoumání nekomunistických politických stran (jejich zánik, zákaz, zrušení apod.)**

Cíl projektu:

- Akcent bude kladen především na mapování tzv. bílých míst a aplikaci interdisciplinárních a komparativních přístupů, zejména ve vztahu k obdobným dílčím projektům souvisejícím s předchozím obdobím nacistické okupace.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – II.

- **2.2 Dějiny bezpečnostních složek komunistického režimu**

Výstup: Populárně pojatá kolektivní monografie

- **2.2.1 Struktura StB**
- **2.2.2 Personální obsazení** (kdo byl příslušníkem StB)
- **2.2.3 Sondy na otázku: kdo se stával spolupracovníkem StB**
- **2.2.4 Vliv StB na atmosféru ve společnosti**
- **2.2.5 Vztah KSČ a StB**
- **2.2.6 Vztah StB a VB**
- **2.2.7 Spolupráce StB s dalšími bezpečnostními složkami**
- **2.2.8 Různé podoby šikany člověka v Československu 1948–1989**

Cíl projektu:

- Cílem projektu je zmapovat:
- 1) jaká role příslušela Státní bezpečnosti v obraně tzv. lidově demokratického Československa;
- 2) do jaké míry zasahoval represivní systém do struktury české a slovenské společnosti v letech 1948–1989;
- 3) v čem spočívala spolupráce státní správy, pomocníků z řad komunistické strany či obyvatelstva se Státní bezpečností;
- 4) jaké protiprávní postupy se vyžadovaly od pracovníků StB při likvidaci projevů demokratické občanské společnosti;
- 5) jací lidé konali službu v StB a v dalších represivních složkách.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – III.

- **2.3 Fungování justice 1938-89**
(syntetická práce)

- Příklady dílčích tematických rámců pro výstupy formou článků, studií a monografií:

- **2.3.1 Vědecké zpracování trestněprávní perzekuce odpůrců komunistického režimu v Československu v letech 1948–1989**

- **2.3.2 Analýza materiálů nejvyšších orgánů prokuratur** (Generální prokuratury, Státní prokuratury)

- Budou použity také materiály z Národního archivu, resp. Slovenského národního archivu, neboť jich dosud nebylo badatelsky využito.

- **2.3.3 Svědectví a dokumentace získané od obětí perzekuce**

- Zajímavé bude porovnání se svědectvími z druhé strany (od představitelů justičního aparátu).

Cíl projektu:

- Cílem projektu je sledovat:
- 1) **podíl prokuratur na trestněprávní perzekuci** československých občanů, motivované politickými důvody v letech 1948–1989;
- 2) **personální obsazení** nejen generální prokuratury, ale i republikových (po roce 1970) a krajských prokuratur.
- K výzkumu bude použito komparativního přístupu k oběma obdobím a využity budou výsledky výzkumu vztahujícího se k období nacistické okupace.
- Ke spolupráci budou přizváni: NA, Libri Prohibiti, ÚSD, univerzity, Nejvyšší správní soud (JUDr. Josef Baxa), Nejvyšší soud (JUDr. Iva Brožová), Nejvyšší státní zastupitelství (JUDr. Pavel Zeman) aj.
- V mezinárodním kontextu požádáme o spolupráci v první řadě slovenské a polské kolegy a instituce.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – IV.

- **2.4 Rezistence – odboj a odpor proti komunistickému režimu 1948–89**
- Projekt navazuje na stávající výzkum skupiny „zkoumání protikomunistického odboje a odporu“ a využije dokumentů zkoumaných v rámci agendy zákona 262/2011 Sb.
- Příklady dílčích tematických rámců pro výstupy formou článků, studií a monografií (s důrazem na „bílá“ místa):
- **2.4.1 Role rodiny** (ideové zázemí pro odboj, dopady odbojových aktivit rodinných příslušníků na osudy rodiny)
- **2.4.2 Postavení žen** (ženy odbojářů; profily aktivních odpůrkyň komunistického režimu)
- **2.4.3 Protirežimní tiskoviny, letáky**
- **2.4.4 Anonymní dopisy stranického a státního vedení a jejich odezvy v různých vrstvách společnosti**
- **2.4.5 Formy obrazu nepřítele**
- **2.4.6 Formování a existence „ilegálních“ politických stran, politický program opozice**
- **2.4.7 Odchody do zahraničí**
- **2.4.8 Demonstrace, krátkodobé stávky, jiné veřejné protesty a další podoby nesouhlasu**
- **2.4.9 Exil a situace v Československu**
- **2.4.10 Zahraniční zpravodajské služby a domácí protikomunistický odboj**
- **2.4.11 Situace v uprchlických táborech po únoru 1948**

Cíl projektu:

- Cílem projektu je překonat stereotyp, podle něhož je toto téma svázáno pouze s příslušníky „třetího odboje“ 50. let a aktivisty „disentu“ 70. a 80. let (kteří jsou navíc často vykreslováni jako členové dvou naprosto odlišných skupin).
- Ze stejného důvodu je vhodné se nezaměřovat pouze na krizová období režimu, která jsou nyní nejlépe zpracována.
- Podstatný je proto výzkum regionálního (periferie vs. město), sociálního, politického a náboženského zakotvení aktérů.
- Projekt bude tedy mapovat také paměť členů těchto skupin a jejich výklady událostí.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – V.

- **2.5 Dějiny vězeňství 1945–1989**
- Výsledkem by měla být **kolektivní monografie** k dějinám vězeňství v komparaci s výsledky výzkumu k období nacistické okupace.
- Příklady dílčích tematických rámců pro výstupy formou článků, studií a monografií:
- **2.5.1 Organizační struktura a personální obsazení vězeňských institucí na území bývalého Československa**
- **2.5.2 Institucionální proměny a rozhodovací procesy mezi vězeňskými institucemi a silovými resorty**
- **2.5.3 Represivní politika vládnoucích složek a vězeňský systém**
- **2.5.4 Role vězeňství ve společnosti**
- **2.5.5 Životní osudy politických vězňů ve vymezeném období**

Cíl projektu:

- Tento dlouhodobý badatelský projekt bude zaměřen na nalezení společných či rozdílných vlivů, působících na vězeňský systém, jeho organizaci a přístup k jednotlivým skupinám odsouzených.
- Výzkum by byl primárně založen na studiu dokumentů v archivech České republiky, studiu dobového tisku apod. Součástí projektu by také měl být pohled dobové literatury na problém protikomunistického odboje a jeho zhodnocení. Výsledkem by pak byla kolektivní monografie k dějinám vězeňství.
- Výzkum využije také metody orální historie, dějiny mentalit, zamýšlet se bude nad tématem z pohledu různých společensko-vědních přístupů, včetně komparace s výstupy dalších zemí tzv. východního bloku.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – VI.

2.6 Čtení dokumentů Cíl projektu:
provenience bývalých
bezpečnostních složek

2.6.1 Terminologie (souhrn
pojmu) – moderátorská role ÚSTR

- Tento metodologický projekt bude zaměřen na specifika pramenů vzniklých činností bývalých bezpečnostních složek komunistického režimu.
- Bude zkoumat jejich vznik, „spolehlivosti“, výpovědní hodnotu a hledat jejich další uplatnění v rámci historického výzkumu (sociální dějiny, dějiny mentalit, dějiny každodennosti...).

2.7 Propaganda v době
komunistického režimu (1948–
1989)

2.7.1 Organizace propagandy, její
jednotlivé fáze a podoby

2.7.2 Interpretace v kontextu
dobové politiky KSČ

2.7.3 Úloha médií (tisk, rozhlas,
film, televize) v systému centrálně
řízené státní propagandy státu se
zakotvenou vedoucí úlohou
komunistické strany a role
samotné „mediální“ politiky KSČ

Cíl projektu:

- V I. Části se projekt zaměří na problematiku propagandy v Československu v letech 1948–89, jejího využívání k posílení mocenského postavení KSČ a jejího vlivu na společnost. Výsledkem projektu bude monografie poskytující ucelený vhled na fungování propagandy v komunistickém Československu, její formy a podoby.
- II. Část (teoreticko-historická) nabídne vyhodnocení konkrétních projevů propagandy státní moci ve vztahu k občanům vlastního státu (tisk, rozhlas, film, televize) a také samotné propagandy KSČ.

2) Česká společnost v období 1945/48–1989 – VII.

- **2.8 Vývoj a organizační struktura Komunistické strany Československa**
- Projekt navazuje na stávající výzkum.
- Vedle práce na biografiích vedoucích funkcionářů by se měl ÚSTR společně s dalšími partnery zaměřit na výzkum bilaterálních vztahů komunistických stran jednotlivých zemí uvnitř tzv. východního bloku.
- **2.8.1 Motivace politické participace nebo neúčasti** (proč lidé chodili či nechodili k volbám, proč vstupovali do KSČ apod.)
- **2.9 Vývoj postavení národnostních menšin**
- 2.9.1 Vysídlené oblasti – osidlování pohraničí
- 2.9.2 Role samosprávy při tzv. evakuaci německého obyvatelstva – nucené vysídlení, vyhnání či odsun?

Cíl projektu:

- Od roku 2008 badatelský projekt příliš nepokročil. Nicméně studium dějin KSČ se zaměřením na různé aspekty jejího vývoje by měl zůstat jedním ze základních kamenů výzkumu ÚSTR.
- Vliv KSČ na českou společnost byl ve všech důležitých aspektech velice důležitý. Zároveň jde o oblast, kde by bylo dobré navazovat na dosavadní spolupráci (především s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR).

Způsob výběru a podoba dlouhodobých výzkumných projektů

1) Interní diskuse odborných pracovníků ÚSTR

2) Oponentura členy Vědecké rady a externími spolupracovníky

3) Zařazení do plánu

Ad 1) Zaměstnanci musí být zainteresovaní (a to i finančně) na zpracování jednotlivých projektů.

Ad 2) Práce Vědecké rady musí být důležitou součástí vědecké práce Ústavu:

a) Budou s ní konzultovány jednotlivé projekty, na které členové Vědecké rady budou pravidelně psát oponentury. Tak bude nastavena zpětná vazba celkového směřování ÚSTR.

b) Vědeckou radu je třeba rozšířit o osobnosti zaručující různé pohledy na historii a názorové proudy: členství nabídneme např. těmto odborníkům: JUDr. Josef Baxa, prof. Václav Bělohradský, prof. Mečislav Borák, JUDr. Iva Brožová, prof. Vladimíra Dvořáková, prof. Miloš Havelka, dr. Petr Just, dr. Jakub Končelík, doc. Tomáš Lebeda, prof. Milena Lenderová, prof. Milan Nakonečný, Jiří Padevět, dr. Jaroslav Pažout, doc. Petr Pithart, dr. Michal Pullman, prof. Vilém Prečan, prof. Jiří Přibáň, doc. Jakub Rákosník, prof. Jacques Rupnik, doc. Tomáš Staněk, Mgr. Anna Šabatová, dr. Jiřina Šiklová, Ivan Šťovíček, Jan Tesař, prof. Miroslav Vaněk, JUDr. Eliška Wagnerová aj.

Ad 3) Každý projekt musí mít jasné parametry: projektový záměr, struktura, stanovené hlavní a dílčí cíle a výstupy, jichž má být dosaženo, musí být uvedeni řešitelé a způsob prezentace projektu a jeho výstupů, ekonomické ukazatele projektu (náklady).

Spolupráce

Spolupráce mimo ÚSTR bude realizována:

- 1) s domácími partnery (ÚSD AV ČR a další vědecké instituce...):
 - vzniknou společné badatelské projekty;
 - v rámci chválených projektů budeme nabízet dílčí témata ke zpracování studentům v rámci jejich diplomových a následně disertačních prací (pomoc při vedení prací, konzultační činnost, přednášková aktivita na VŠ);
- 2) se zahraničními partnery (nejen instituty paměti)
Př.: srovnání jednotlivých aspektů fungování bezpečnostních a stranických aparátů v jednotlivých zemích východního bloku v krizových situacích;
- 3) s externisty (opomíjena je především spolupráce s **regionálními** historiky).

Vícezdrojové financování

- 1) Zdroje finanční podpory vyplývající z VVI
- 2) Čerpání grantových peněz:
 - a) z vlastních grantů jako realizátor,
 - b) z cizích grantů jako spolupracující organizace

Nové organizační schéma

Nově:

- Větší důraz na spolupráci v oblasti vzdělávání (PANT);
- Zlepšit motivaci odborných pracovníků s orientací na výsledek:
 - Systém odměňování
 - Uzavírání smluv s novými pracovníky na dobu určitou 2–3 roky

Cíle:

- Participovat na nově vypsaných grantech pro rok 2014 a další (GA ČR, Evropská výzkumná rada ERC apod.).
- Podle počtu a efektivity by se granty zabýval:
 - ze začátku externista,
 - posléze dle potřeby speciální grantový pracovník.

Cíle:

V roce 2013 měl rozpočet ÚSTR klesnout o zhruba 2,7 milionu korun, v roce 2014 se v rozpočtu počítá s poklesem o zhruba 7,5 milionu a v roce 2015 o zhruba 6,5 milionu korun. Na to musí reagovat také nové org. schéma a potřeba rozumného šetření.

Příklad změn k zefektivnění práce:

- Návrh zrušit Ediční odbor (16,5 prac.) a vytvořit samostatné Oddělení vědecké a vzdělávací podpory v gesci 1. nám. (5-7 pracovníků: grafik, 2 jazykoví redaktori, cizojazyčný lektor, manažer výstav a konferencí, koordinátor vzdělávacích projektů, metodik).
- - V rámci oblasti vzdělávání by bylo vhodné posílit tvorbu metodických materiálů (např. na smlouvu o dílo).
- – V případě nových mladých odborných pracovníků uzavírat pracovní smlouvy na dobu určitou (2-3 roky). Jde o jeden z motivačních prvků. Délka smlouvy by se odvíjela od dosaženého vzdělání, praxe v oboru, renomé v akademické obci, pracovních výsledků (práce na dlouhodobých tématech, studie, monografie, výstavy, konference).

Problematika digitalizace

Současný stav:

- 1) ABS nemá průběžný přehled, co se připravuje na skenerech k digitalizaci a nemůže ovlivnit dlouhodobou koncepci procesu digitalizace.
- 2) ABS nemůže zajistit zákonné nakládání s archiváliemi a jejich ochranu.
- 3) Digitalizační práce pod vedením ÚSTR je nekonceptní a chaotická - kompletně není naskenován ani jeden fond!
- 4) Naskenovány miliony stran, ale
 - a) polovina z nich jsou bílé strany
 - b) bez metadat, a tudíž badatelům k ničemu;
 - c) v e-archivu k dispozici jen malý zlomek naskenovaných archiválií, zbytek v chaosu v úložišti.
- 5) Zakoupený software je nevhodný.
- 6) ABS jakožto ze zákona správce archiválií by měl být i majitelem el. kopií archiválií (což v současnosti není).
- 7) Závěr: Změna organizační struktury je nezbytná.

Milióny skenů archiválií bez popisu nejsou přístupné badatelům

Žádoucí stav:

- 1) Celý proces digitalizace (4 kroky) je třeba převést pod ABS (nebo pod jedno společné pracoviště ABS a ÚSTR), jak to vyplývá z analogie jako u jiných archivů. Odkaz na: §13 (1) písm. A) Hlava III – „Archivu se ukládá, aby zpřístupňoval a zveřejňoval archiválie a dokumenty“
 - a písm. B) – „zabezpečuje přístup“ (e-archiv a následně plná digitalizace)
 - a dále § 13 (2) písm. e) – „spolupracuje s ... dalšími institucemi“ (tedy i s ÚSTR) „při využívání archiválií“.Toto není v rozporu s úkoly Ústavu (zvláště §4 písm. d) – podle kterého má „Ústav převést bez zbytečného odkladu převzaté dokumenty“ (nikoliv archiválie!) do el. podoby.
- 2) Digitalizace archiválií pod dohledem ABS zajistí zvýšení ochrany archiválií.
- 3) Bude nutné vypracovat krátko i dlouhodobou koncepci – plán činnosti;
 - plán digitalizace kompletních fondů (včetně pořadí);
 - doplňovaný o digitalizované archiválie mimo fond dle zadání vyplývajících ze zákona 262/2011 a s ohledem na poptávku badatelů.
 - Nabízí se využití křížové metody digitalizace.
- 4) V úložišti nashromážděné archiválie opatřit metadaty a poskytnout e-badatelně, co nejdříve zavést vzdálený přístup pro badatele (zpočátku JANUS, prověřit možnosti Třeboňského archivu a další).
- 5) Bude třeba nechat vypracovat IT audit a rozhodnout, co s nevyhovujícím software, zda je po přizpůsobení (efektivním) použitelný. Pokud nebude, zajistit funkční soft i hardware tak, aby digitalizované kopie včetně metadat mohly být průběžně zpřístupňovány v e-badatelně.
- 6) Bude třeba uzavřít novou interní smlouvu mezi ÚSTR a ABS, která sladí se zákonem správce archiválií a zajistí bezchybnou spolupráci ÚSTR a ABS (převedení skenerů, přístup všech odborných pracovníků ÚSTR do úložiště ABS, jednoznačná definice majitele archiválií i jejich el. kopií apod.).
- 7) V případě převedení digitalizace pod ABS bude třeba formálně převést také pracovníky Odboru informatiky a digitalizace ÚSTR pod ABS (v rámci restrukturalizace). V případě vzniku společného pracoviště digitalizace toto zapotřebí nebude.

Závěr

ÚSTR a **ABS** vznikly před 5 lety jako politikum. V současné době je třeba Ústav reformovat – především depolitizovat a odideologizovat tak, aby z něj vznikla seriózní a respektovaná vědecká instituce, která:

- 1) nabízí kvalitní vědecké výstupy (a to i v oblasti vzdělávací, kde by měl Ústav být také tvůrcem a distributorem metodik výuky moderní historie);
- 2) vytváří široký prostor pro ideologicky nepředpojatý a především nestranný vědecký výzkum obou období: jak nacistického, tak komunistického režimu.

ÚSTR by měl kromě zákonem dané činnosti:

- 1) prohloubit a zkvalitnit spolupráci s existujícími vědeckými institucemi (v českém kontextu především s Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, v mezinárodním s obdobnými národními ústavy);
- 2) změnit strukturu projektů v rámci komplexní koncepce se zohledněním „bílých míst“, která v dosavadní koncepci chybějí;
- 3) na poli vzdělávacím navázat spolupráci s univerzitními pracovníky, pedagogy a odborníky z neziskových organizací (jako např. PANT).

ABS by měl v první řadě začít zpřístupňovat veřejnosti systémově digitalizované jemu svěřené archiválie a měl by se významněji podílet na své vědecké činnosti.